

George Monbiots wildernisverlangens. Een opinie.

Glenn Delière

George Monbiot is wellicht een van Englands meest bekende en beruchte milieu-activisten. Met zijn scherpe pen schreef hij naast talloze columns voor de Britse krant *The Guardian* ondertussen ook een tiental boeken over klimaat, milieu en rechtvaardige transitie. Met zijn voorlaatste boek *Feral* (2013) blies hij nieuw leven in het Britse en Europese natuurbehouddebat met een uitdagende visie over het creëren van meer ruimte voor wildernis in het Verenigd Koninkrijk.

Omwille van die wildernisvisie nodigde de Universiteit Antwerpen Monbiot op 26/10/2018 uit voor een lezing en een debat. Monbiot opende de lezing door te stellen dat er volgens hem een simpele oplossing bestaat voor de biodiversiteitscrisis: schaf de veeteelt af. Zo goed als alle conflicten tussen mens en natuur zouden immers te herleiden zijn tot conflicten tussen vee en natuur. Bij de afschaffing van de veeteelt zou bovendien een gigantische oppervlakte landbouwgrond vrijkomen die gebruikt kan worden voor *rewilding*: het massaal herstellen van ecosysteemfuncties zodat er nieuwe, veerkrachtige en zelfstandige natuur kan ontstaan. Dat de afschaffing van de veeteelt nog niet het speerpunt van de natuurbeweging geworden is, komt volgens Monbiot door het feit dat we allemaal bevangen zijn door de Arcadische mythe: het idee dat de mens zijn diepste vervulling vindt in harmonie met de natuur als herder op het platteland. Daarom moeten we af van de Arcadische mythe.

Monbiot heeft zeker een punt: we kunnen niet tegelijk grote, aaneengesloten wildernisgebieden willen en niets doen aan onze veel te hoge consumptie van dierlijke eiwitten. Daarvoor is er simpelweg niet genoeg plaats op deze planeet. Er is bovendien een en ander aan te merken op de Arcadische mythe: deze beheerst in grote lijnen de manier waarop wij ons onze relatie tot de natuur verbeelden. Het Arcadianisme heeft echter zo zijn blinde vlekken, en die leiden tot een reeks steeds weerkerende paradoxen die we onszelf op de hals halen met betrekking tot onze verhouding tot de natuur. In tegenstelling tot Monbiot geloof ik echter niet dat de belangrijkste blinde vlek van de Arcadische mythe de veeteelt is. Sterker nog: ik geloof dat Monbiots visie zelf doortrokken is van Arcadianisme, en dat zijn eigen, veel te enge invulling van die traditie hem verblindt voor de 'Arcadische beperkingen' van zijn eigen discours.

Om de invloed van het Arcadianisme op onze verbeelding van de natuur te begrijpen, is het beter om van de 'Arcadische traditie' te spreken: het gaat immers niet zomaar om een mythe, maar om een geheel van verhalen en beelden die onze relatie tot de natuur bemiddelen en die een aantal karakteristieke delen (van Koppen, 1997). Het idee dat de mens in de stad vervreemdt en zijn ware zelf pas in direct, intiem contact met de natuur kan terugvinden, is daarvan het belangrijkste. De Arcadische traditie heeft daarbij altijd twee takken gehad, die elk op hun eigen ideaalbeeld van de natuur hebben: een pastorale tak en een wildernistak (Schama, 1995). Door het Arcadianisme te linken aan een herderscultuur, reduceert Monbiot de Arcadische traditie dus tot haar pastorale tak, terwijl zijn eigen wildernisverhaal ook een Arcadische narratieve

structuur vertoont. Zo is bijvoorbeeld de belangrijkste reden waarom we nieuwe wildernissen zouden moeten willen, niet het veiligstellen van de biodiversiteit, maar het oplossen van onze 'ecologische vervalg' (Monbiot, 2013). De moderne maatschappij werkt immers zodanig vervreemdend, dat we er ons te pletter vervelen.

Als mens zijn we immers geëvolueerd in een heel andere omgeving dan de 'gepasteuriseerde piazza's' (Monbiot, 2014) van onze hedendaagse steden. Onze voorouders moesten dagelijks afrekenen met de onvoorspelbaarheid van de wilde natuur. Dat zette al hun vermogens voortdurend op scherp en onze breinen zijn nog steeds voorgeprogrammeerd om continu door onze natuurlijke

De enige uitdaging die onze omgeving nu nog lijkt te stellen, is hoe we het meest efficiënt de vaatwasser kunnen vullen.

omgeving uitgedaagd te worden. De beschaving onderdrukt echter de wilde spontaniteit van de natuur en zet haar om in geestdodende, steriele regelmaat. De enige uitdaging die onze omgeving nu nog lijkt te stellen, is hoe we het meest efficiënt de vaatwasser kunnen vullen (Monbiot, 2013).

Het mag dan ook niet verbazen dat we steeds meer

vervreemd raken van ons 'kleine en schuifelende bestaan' (Monbiot, 2015) in de moderne maatschappij. Af en toe zouden we aan dat bestaan moeten kunnen ontsnappen, door thuis te komen in de wildernis, waar we dan weer in contact kunnen treden met ons ware zelf.

Elk Arcadisch narratief construeert de natuur eigenlijk als tegenhanger van de stad (of de cultuur). Is de stad druk en chaotisch, dan verschijnt de natuur als rustig en harmonieus. Is de stad saai en steriel, dan verschijnt de natuur als opwindend en uitdagend. Op die manier vullen de stad en de natuur elkaar eigenlijk perfect aan. De Arcadiër wil dan wel van tijd tot tijd ontsnappen aan de vervalg van het stadse leven, tegelijk beseft hij dat hij niet langer zou kunnen leven zonder het comfort en de zekerheid die de beschaving hem biedt. De prijs die de Arcadiër voor die harmonieuze boedelscheiding tussen stad en natuur betaalt, is die van het 'ongelukkig bewustzijn': nooit echt thuis in de natuur en nooit echt thuis in de stad, lijkt hij gedoemd eeuwig tussen deze twee polen te moeten laveren.

Het paradoxale van het Arcadische narratief is dus dat het zelf de afstand tussen stad en natuur instelt die het tegelijk ook betreurt. Die paradox zie je zo terugkeren bij Monbiot. Wanneer hij bijvoorbeeld klaagt dat de publieke ruimtes binnen onze steden verworden zijn tot 'gepasteuriseerde piazza's' en dat deze hem 'ecologisch vervelen', gaat hij ogenblikkelijk op zoek naar een oplossing buiten de stad, in de Grote Wildernis. Maar waarom zouden we ons moeten neerleggen bij het feit dat onze stedelijke ruimtes tot 'gepasteuriseerde piazza's' verworden zijn? Ligt het niet eerder voor de hand dat als we een gebrek aan natuur ervaren in onze omgeving we eerst de natuur in onze directe omgeving meer kansen geven? In die zin is het werk van de Amerikaanse geografe Jennifer Wolch veel radicaler. Zij pleit er immers voor ons leven en onze omgeving te 'herbetoveren' door meer ruimte te laten voor wilde dieren in de stad. Dieren maken immers net als mensen deel uit van de *anima urbis*: ze hebben niet gewoon het recht om onze stedelijke ruimtes te delen, ze vormen *samen met* mensen de eigenlijke ziel van de stad (2002).

Maar daar wringt het tweede schoentje. De Arcadische liefde voor de natuur is gebaseerd op het creëren van afstand tussen stad en de natuur. De opwerping van Monbiot dat alle conflicten tussen mens en natuur te herleiden zijn tot conflicten tussen vee en natuur, is daarom tegelijk kortzichtig en gemakzuchtig. Elke keer wanneer de natuur zich over de door het Arcadianisme getrokken scheidingslijn waagt, ontstaan er problemen. Ik geloof bijvoorbeeld dat niemand beweert dat er niet ergens in een mooi, groot natuurreservaat ver van hier plaats is voor everzwijnen. Maar eens die beesten op de weg verschijnen, of het gazon komen omwoelen, moeten ze wel allemaal omgelegd worden, en liefst zo snel mogelijk. Het is gemakkelijk de natuur te bewonderen als die op voldoende afstand gehouden wordt. De echte test voor onze natuurliefde volgt echter wanneer die natuur dicht bij huis eigenzinnig haar eigen ding komt doen.

Pleiten voor het tolereren van natuur die ons ook in ons doordeweekse bestaan dwars kan zitten, is echter moeilijker dan ons een avontuur in een nieuwe wildernis weg van de stad voorspiegelen.

Pleiten voor het tolereren van natuur die ons ook in ons doordeweekse bestaan dwars kan zitten, is echter moeilijker dan ons een avontuur in een nieuwe wildernis weg van de stad voorspiegelen. Natuurlijk hebben we ook ruimte nodig voor die dieren die zich niet zo gemakkelijk dicht bij de beschaving vertonen en ik ben niet blind voor het feit dat een onverwachte ontmoeting met een stadsvos van een andere orde is dan een met een Grizzly ergens in een onmetelijk stukje wildernis. Ik wil zelfs aannemen dat een dergelijke ervaring kan leiden tot een persoonlijke transformatie waarbij we, eens thuisgekomen, ook oog gaan hebben voor de kansen voor de wilde natuur die ons dagelijks omringt. Dat laatste lijkt mij echter allerminst een zekerheid te zijn. Wil Monbiot aannemelijk maken dat zijn wildernisverhaal meer inhoudt dan het gebruikelijke Arcadisch escapisme, zal hij duidelijk moeten maken hoe we wildernis ook een plaats kunnen geven in het leven van alledag. Het voorspelt daarbij weinig goeds dat de wildernis zo goed als geen rol speelt in zijn laatste boek *Uit de puinhopen* (2018). Trouw aan het Arcadianisme, lijken stad en natuur secuur gescheiden te blijven.

Ik geloof samen met Monbiot dat de natuurbeweging er goed aan doet zich bewust te zijn van de grip die de Arcadische verbeelding heeft over de manier waarop wij onze relatie tot de natuur voorstellen. Op zoek naar een nieuwe verhouding ten opzichte van de natuur moeten we ons bewust zijn van de vele beperkingen en blinde vlekken die een Arcadisch discours met zich meebrengt. Dat er bijvoorbeeld geen ruimte zou zijn voor natuur in onze onmiddellijke, stedelijke omgeving, of dat dergelijke natuur niet 'echt' genoeg zou zijn, heeft slechts te maken met een gebrek aan verbeeldingskracht om buiten de lijntjes van het Arcadianisme te kleuren. Monbiot zou op dat vlak wat meer luciditeit aan de dag moeten leggen: zolang zijn wildernisverlangen doortrokken blijft van de Arcadische traditie, blijft zijn visie op onze plaats in de natuur toch vooral oude wijn in nieuwe zakken.

Bio

Glenn Delière is als filosoof verbonden aan het KASK-School of Arts van de HoGent, waar hij onder andere landschapsfilosofie doceert binnen de opleiding landschapsontwikkeling en onderzoek doet naar de rol die dieren spelen bij het ontwerp van publieke, stedelijke ruimtes.

Literatuurlijst

- Monbiot, G. (2013). *Feral. Searching for Enchantment on the Frontiers of Rewilding*, Penguin
- Monbiot, G. (2014). Civilization is Boring, <https://www.monbiot.com/2014/12/09/civilisation-is-boring/>
- Monbiot, G. (2015). A Small and Shuffling Life, <https://www.monbiot.com/2015/01/19/a-small-and-shuffling-life/>
- Monbiot, G. (2018). *Uit de puinhopen*. Lemniscaat
- Wolch, J. (2002). Anima Urbis. *Progress in Human Geography*, 26(2002)6, p. 721-742